

2. Дахній А. Людина ХХ століття крізь призму філософії К'єркегора / А.Дахній // Сьорен К'єркегор і його роль в інтелектуальному житті Європи. Доповіді міжнародного семінару. Переклади. Матеріали. – Львів, 1998. – С.25–30.

3. Качалин В. Серен К'єркегор – «філософ життя» / В. Качалин // Мир К'єркегора: русские и датские интерпретации творчества Сьорена К'єркегора. – Москва, 1994. – С.49–52.

4. Керкегор Сьорен. Афоризми естетика [Електрон. ресурс]. – <http://lib.ru/FILOSOF/KIRKEGOR/estetik.txt>

5. Керкегор Сьорен. Дневник обольстителя / Сьорен К'єркегор // К'єркегор, Сьорен. Несчастнейшей. – Москва: Академический Проект, 2011. – С.235–357.

6. Керкегор Сьорен. Несчастнейшей / Сьорен К'єркегор // К'єркегор Сьорен. Несчастнейшей. – Москва: Академический Проект, 2011. – С.17–29.

7. Керкегор Сьорен. Повторение / Сьорен К'єркегор // К'єркегор Сьорен. Несчастнейшей. – Москва: Академический Проект, 2011. – С.29–103.

8. Керкегор Сьорен. Страх и трепет / Сьорен К'єркегор // К'єркегор Сьорен. Страх и трепет. – Москва: Академический Проект, 2011. – 154 с.

9. Керкегор Сьорен. Гармоническое развитие в человеческой личности эстетических и этических начал / Сьорен К'єркегор // К'єркегор Сьорен. Несчастнейшей. – Москва: Академический Проект, 2011. – С.103–235.

10. Суховой А. Репетиция. Подражание. Повторение / А. Суховой // К'єркегор Сьорен. Несчастнейшей. – Москва: Академический Проект, 2011. – С.7–17.

References

1. Bibihin B. Kierkegaard i Gogol / B. Bibihin // Mir Kierkegaard: russkie i datskie interpretacii tvorcestva Sorena Kierkegaard. – Moscwa, 1994. – S.82–91.

2. Dahnny A. Ludyna XX stolittya kriz' pryzmu filosofiy Kierkegaard / A. Dahnny // Soren Kierkegaard i yogo rol' v intelektual'nomu zutty Europy. Dopovidi miznarodnogo seminaru. Perekladu. Materialy. – Lviv, 1998. – S.25–30.

3. Kachalin V. Seren Kierkegaard – «philosoph zususny» / V. Kachalin // Mir Kierkegaard: russkie and datskie intrpretacii tvorcestva S. Kierkegaard. – Moscwa, 1994. – S.49–52.

4. Kerkehor Soren. Aphorismy estetika [Electron. resource]. – <http://lib.ru/FILOSOF/KIRKEGOR/estetik.txt>

5. Kerkehor Soren. Dnevnik obolstytelya / Soren Kierkegaard // Kierkegaard Soren. Neschastneyshey. – Moscwa: Academichnyy Proect, 2011. – S.235–357.

6. Kerkehor Soren. Neschastneyshey / Soren Kierkegaard // Kierkegaard Soren. Neschastneyshey. – Moscwa: Academichnyy Project, 2011. – S.17–29.

7. Kerkehor Soren. Povtorenye / Soren Kierkegaard // Kierkegaard Soren. Neschastneyshey. – Moscwa: Academichnyy Project, 2011. – S.29–103.

8. Kierkegaard Soren. Strah i trepet / Soren Kierkegaard // Kierkegaard Soren. Strah and trepet. – Moscwa: Academichnyy Project, 2011. – 154 s.

9. Kierkegaard Soren. Garmonicheskoe razvitie v chelovecheskoj lichnosty esteticheskikh and etichiskih nachal / Soren Kierkegaard // Kierkegaard Soren. Neschastneyshey. – Moscwa: Academichnyy Project, 2011. – S.103–235.

10. Sukhovey A. Repetytsyya. Podrazhanye. Povtorenye / A. Suhovey // Kierkegaard Soren. Neschastneyshey. – Moscwa: Academicheskyy Project, 2011. – S.7–17.

Kovalchuk J. V., graduate student of the history of philosophy, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine, Lviv), green_venera@mail.ru

Soren Kierkegaard as a virtuoso of the philosophy of love

This article aims to analyze definition of phenomenon of love as crucial factor in human's personality forming and development, as seen in reflections of Soren Kierkegaard's, precursor of existentialism. Given phenomenon is researched through philosopher's stadal concept: love as instancy during aesthetic stage, love as existential act on aesthetic stage and love as paradox on religious stage. Danish author's differentiation of 2 distinct types of love is analysed – love–memory and love–reiteration. Basic methods used in research are comparative analysis, hermeneutic and dialectic method. In article following statements proved: love situation both in life and philosophy of «Danish Socrates» determines becoming of unique, individual existence; aesthetic origin does not exclude ethic one, but becomes relatively important in life; true reiteration happens only on religious stage.

Keywords: the phenomenon of love, existence, choice, repetition, despair, absurd faith.

Ковальчук Ю. В., аспирантка кафедри історії філософії, Львівський національний університет ім. Івана Франка (Україна, Львів), green_venera@mail.ru

Сьорен К'єркегор как виртуоз философии любви

Целью исследования является анализ толкования феномена любви как определяющего фактора формирования и развития человеческой личности в рефлексии Сьорена К'єркегора, предтечи экзистенциализма. Исследование осуществляется данного феномена через стадийную концепцию философа: любовь как мгновение на эстетической стадии, любовь как экзистенция воздействие на эстетической стадии, любовь как парадокс на религиозной стадии. Анализируются различия датским мыслителем двух типов любви: любовь–воспоминание и любовь–повторение. Основные методы, которые использовались при исследовании данной проблематики, были метод компаративистского анализа, герменевтический и диалектический методы. В статье доказано, что: любовная ситуация как в жизни, так и в философии «датского Сократа» предопределяет становление неповторимой индивидуальной экзистенции; эстетическое начало не исключается этическим, но приобретает относительного значения в жизни; истинное повторение происходит на религиозной стадии.

Ключевые слова: феномен любви, экзистенция, выбор, повторение, отчаяние, абсурдная вера.

* * *

УДК 101:930(73)

Культенко В. П., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Україна, Київ), kultenko@ukr.net

Кудін Б. О., студент філософського факультету, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), kultenko@ukr.net

ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ТА РОЗУМІННЯ ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ Х. УАЙТА

Досліджено концепцію вивчення та розуміння історії Хайдена Уайта, сучасного американського філософа історії. Заслугою останнього стало те, що він створив концепцію «естетичного історизму» – тропологічну концепцію розуміння історії, в якій головна роль відводиться не відображенню фактів минулого, а створенню їх, завдяки творчому використанню уяви історика та раціонально–метафоричному тлумаченню історії. Дослідження філософської стадії Уайта збагатить вітчизняну філософську та історичну науку.

Ключові слова: історія, філософія історії, структуралізм, тропологічна теорія, уява.

Х. Уайт – сучасний американський філософ та дослідник, що створив власну концепцію вивчення та розуміння історії, основпокладаючи роль в цій справі він відводив уяві, як творчій здатності людини, яка відіграє плідну роль в процесі історичного пізнання, інтерпретації подій минулого. Тема герменевтичної інтерпретації є актуальною в межах некласичної та постнекласичної філософської парадигми. Х. Уайт доповнив її власним доробком, який є маловідомим в межах сучасного філософського дискурсу в Україні.

В роботах Х. Уайта вперше було ретельно досліджене питання про роль уяви в історичному пізнанні, насамперед, з поетико–лінгвістичного боку. Найбільш повно його концепція викладена ним у книзі «Метаісторія: історична уява в Європі дев'ятнадцятого сторіччя» (1973 р.). Проблеми історичного мислення та історичного методу обговорювалися істориками (Токвіль, Буркхардт), філософами (Гегель, Маркс, Ніцше, Кроче), соціальними теоретиками в контексті припущення, що на них будуть дані однозначні відповіді. Історія розглядалася як особливий тип існування, історична свідомість – як особливий спосіб мислення, історичне знання – як автономна сфера серед гуманітарних і природничих наук. У ХХ ст. питання розуміння історії знайшли нове тлумачення – однозначні відповіді можуть

бути неможливими. Європейські мислителі – Хайдеггер, Сартр, Леві–Стросс, Фуко – висловили сумніви щодо «історичної» свідомості, підкреслили фіктивний характер історичних реконструкцій і оскаржили претензію історії на місце серед наук. Англо–американські філософи замислювались над епістемологічним статусом і культурною функцією історичного мислення. В результаті цих двох підходів сформувалась думка, що історична свідомість є теоретичною підставою ідеологічної позиції, з якою західна цивілізація розглядає свої відносини з попередніми культурами і цивілізаціями, і з сучасними.

Метою роботи є дослідження історичної концепції та місця уяви в композиційно–історичній «манері» мислення Х. Уайта.

Х. Уайт в роботі «Метаісторія» сформулював концепцію природи та ролі уяви в історичному пізнанні [7], віднісши її до структуралістського етапу розвитку західної гуманітарної думки. Він дослідив особливості логічної і лінгвістичної побудови соціальних концепцій ряду істориків XIX ст., розробивши тропологічну теорію історії, яку називають «естетичним історизмом» або літературизацією історії. Уайт доводить, що історія є специфічним видом літератури, операцією зі створення фікції, а вигадка є іманентною властивістю історичних текстів. Роботу історика Уайт характеризує як «вербальний артефакт, нарративний прозаїчний дискурс, зміст якого настільки ж винайдено або змінено, наскільки виявлено або відкрито» [7, с. 87].

Історичний твір є з'єднанням певного набору дослідницьких і нарративних операцій. Перший тип операцій відповідає на питання: чому подія відбулася так, а не інакше. Друга операція – це опис, розповідь про події, інтелектуальний акт організації фактичного матеріалу. За Уайтом, тут починає діяти набір уявлень і переваг дослідника, головним чином літературно–історичного характеру. Пояснення – це основний механізм, який стає сполучною ланкою розповіді. Пояснення реалізуються через використання фабули (романтична, сатирична, комічна і трагічна) та системи тропів – основних стилістичних форм організації тексту, таких як метафора, метонімія, синекдоха та іронія. Останні вирішальним чином впливають на результати роботи істориків. Історіографічний стиль підпорядковується тропологічній моделі, вибір якої обумовлений індивідуальною мовною практикою історика. Коли вибір здійснений, уява готова до складання нарративу.

Історичне розуміння може бути тільки тропологічним, вважає Уайт. Історик вибирає певні тропи, за якими формуються теоретичні поняття. Наратив є інструментом для позначення соціального сенсу того світу, в якому ми живемо, він надає цілісність і неперервність історичній розповіді. У нарративі важливі не самі події, а те, що люди говорять про них, сутність подій. Отже, наратив – це можливість «виробництва» сенсу, осмислення подій. Зокрема, Уайт використовував прийом Боссенбрука – інтерпретувати історичний об'єкт, а не лише викладати факти, і одночасно давати уніфікований образ цього об'єкта. А. Мегілл називає такий прийом зустріччю інтерпретаціонізму і есенціалізму в історичних дослідженнях, що в більшості випадків приводить до колапсу останніх [1, с. 84].

Уайт досліджував причини виникнення скептичного почуття у ставленні до історії в інтелектуальному житті кінця XIX – початку XX ст. Він звертає увагу на те, що напередодні першої світової війни ворожеє до історичної

свідомості серед інтелектуалів була практично масовою в Західній Європі. Друга світова війна остаточно підірвала престиж історії серед літераторів, мистецтвознавців і представників природознавства в силу нездатності історичної науки пояснити причини початку війни і осмислити її підсумки. В результаті була сформульована міцна антиісторична позиція, що отримала філософське оформлення в доктрині екзистенціалізму. Історія стала тягарем для інтелектуалів, це можна побачити в творах Сартра, Камю, Ортеги–і–Гассета. Історичне минуле стало частиною людської свідомості: людина вибирає його так само, як і своє майбутнє, історичне минуле є те ж, що і персональне минуле – результатом вибору.

Уайт же наполягав на тому, що завдання істориків в наш час полягає не тільки у відновленні значення і престижу історичних досліджень. Необхідно поєднати історичні описи з цілями і завданнями інтелектуальної спільноти, перетворити історичні дослідження так, щоб дозволити історикам брати участь у звільненні теперішнього від тягаря історії [5, с. 111]. Історичні факти не стільки виявляються, скільки конструюються за допомогою питань, які ставить історик. Для такого конструювання потрібно експериментувати з технікою, пропонованою сучасним мистецтвом (сюрреалізм, експресіонізм, екзистенціалізм), а також використовувати методологію сучасної соціальної науки (теорію ігор, рольовий аналіз та ін.) [3]. Історичне пояснення, на думку Уайта, має бути «розглянуто виключно в термінах багатства метафор.

Провідна роль метафори в історичному дослідженні могла б бути зрозуміла як евристичне правило, що свідомо усуває певні види даних з розгляду їх як свідчень. Історик, озброєний такою концепцією, міг би, подібно сучасному художнику і вченому, використовувати перспективу репрезентації, ... що представляє собою один з безлічі способів розкриття ряду аспектів досліджуваного поля» [5, с. 130]. Це звільнить історика від звинувачень у релятивізмі і означатиме визнання того, що спосіб репрезентації подій, обраний істориком, дозволяє поєднувати художні образи з репрезентованим минулим.

У фундаментальній праці «Метаісторія: історична уява в Європі XIX століття» Уайт розвиває аргументи, заявлені в «Тягарі історії». Ключова ціль Уайта – це повстання проти позитивізму, деконструкція міфологеми, що історія є наукою. Він підкреслює, що в кінці XX ст. завданням історика стає «пере–уява» історії, і ця «пере–уява» не може бути чисто свідомим ставленням до минулого, це – відносини нашої уяви, з усіма властивими їй абераціями, ілюзіями і помилками. Стосовно історіописання Уайт стверджував, що ситуація людини визначається її літературними та лінгвістичними можливостями, а історичний наратив, спекулятивна філософія історії та історичний роман будуються за одними і тими ж правилами і підкоряються їм. Він виявив основні характеристики різних типів мислення, вироблених XIX ст., а також ідеально–типові структури історичної роботи взагалі. Вони представлені чотирма тропологічними моделями (тропами поетичної мови): метафора, метонімія, синекдоха та іронія. Вибір істориком тропологічної моделі обумовлюється його індивідуальною мовною практикою.

Таким чином Уайт створив нову концепцію філософії історії – концепцію «естетичного історизму». Сам Уайт вважає її структуралістською: він відшукує в історичному дискурсі жорсткі структури науки, ідеології, поезики,

які в сукупності детермінують історичний дискурс. Під дискурсом Уайт розуміє рух думки «назад і вперед», «до і від», і цей рух може бути дологічним, алогічним і діалектичним. Уайт пропонує використовувати слово *diatactical*, що означає самокритичність дискурсу, іронічність по відношенню до себе і неможливість керуватись тільки логікою. Дискурс для нього – сутнісна медіативна подія, форма вербальної композиції, яка відокремлена від логіки, з одного боку, і від чистої фікції, з іншого. Згідно Уайта, дискурс поділяється на три рівні: дескрипція (мімезис) даних, виявлених в досліджуваному полі і призначених для аналізу; аргументація або наратив (*diegesis*); комбінація двох попередніх рівнів (*diataxis*). Тут виробляються правила, які виявляють можливі об'єкти дискурсу і способи, якими з'єднуються дескрипція і аргументація. Дискурс, таким чином, є способом функціонування свідомості, яким певна невідома територія досвіду асимілюється з тими областями, що вже відомі. Це – процес розуміння, механізм перетворення незнайомого в знайоме. «Цей процес розуміння у своїй сутності може бути тільки тропологічним, – стверджує Уайт, – Тропіка є тінню, якої всі реалістичні дискурси намагаються уникнути, але марно, бо тропіка – процес, яким всі дискурси конституюють об'єкти, що вони намагаються реалістично описати і об'єктивно проаналізувати» [6, с. 25].

Своїм головним завданням Уайт вважає дослідження проблеми відносин між наративним дискурсом в тій формі, як він його розробив у теорії антропології, і історичною репрезентацією. Він підкреслює, що ці відносини стали важливим теоретичним завданням для історіописання з тих пір, як стало ясно, що наративний дискурс передбачає вибір певної онтології і епістемології, що має до того ж ідеологічні та політичні наслідки. Традиційна історіографія розуміла наратив як простий переказ того, що трапилося в минулому. Але реалізм історичного наративу і реалізм хронік – різні речі. Наративний дискурс використовує інші коди і відіграє інше значення, він – не літературний жанр і не вид науки. Історичний наратив має свої витоки в мріях, фантазіях, ілюзіях, бажаннях, очікуваннях, ідеологічних підтекстах історика.

Уайт звертається до семіологічного дослідження історичного оповідання. Семіологія ідентифікує ієрархію кодів тексту, що мисляться як явні, очевидні, природні шляхи додавання світові сенсу. Центральна функція наративу, через це, не епістемологічна, не репрезентативна, а моральна і політична. Наратив є інструментом для визначення сенсу світу, в якому ми живемо, він надає безперервності і цілісності історичному оповіданню. Послідовність реальних подій не має закінчення, минула дійсність не зникає, змінюється тільки її значення при трансляції від одного фізичного чи соціального простору до іншого. Події історії не можуть бути вивчені емпірично, а лише іншими методами, такими як, тропологічний. Уайт, окреслюючи межі свого риторико-спекулятивного підходу [4], вдається до двох варіантів вирішення проблеми історичної істини – екзистенціалістського та етичного. Він вважає, що досягнута в ході дослідження самоочевидність не може бути зруйнована, і все, що не вписується в пояснювальні моделі антропології, залишається за межами пізнаного.

Одна з оригінальних ідей концепції Уайта – це припущення, що історичний твір містить в собі певний «глибинний структурний початок», який за своєю

природою є поетичним в найзагальнішому сенсі слова, точніше – лінгвістичним. На відміну від поширеного розуміння «метаісторичного» як наділеного суто концептуальною природою, що складається з суто теоретичних або «метатеоретичних» понять, які служать історіку в розробці пояснювального компонента оповіді, Уайт вважає, що такі поняття утворюють тільки «поверхневий» рівень пояснення. Виокремлений ним «глибинний» (доконцептуальний, образний) рівень визначає те, які саме метаісторичні, вже в традиційному розумінні, поняття використовує історик і те, як саме він їх використовує.

Концептуальний рівень індивідуального історіографічного стилю, властивий тому чи іншому фахівцеві-історіку або філософу історичної науки, складається з трьох компонентів: формальної аргументації, вибудовування сюжету розповіді і виявлення ідеологічного підґрунтя описуваних ним подій. Уайт постулює особливий «глибинний» рівень свідомості, на якому мислитель-історик попередньо вибирає форми названих трьох концептуальних компонентів і встановлює пріоритети між ними. Взагалі, процедура попереднього уявлення описуваних істориком подій відповідно до зазначених вибором форм і пріоритетів може мати досить багато типів, Уайт характеризує їх за допомогою тих поетико-лінгвістичних прийомів, через які вони здійснюються. Х. Уайт досліджує співвідношення історичного наративу з наративом літературним. Він вважає, що історичний наратив конституюється не з реальності, а з «образів, що висвічуються» і має власні форми існування. Уайт прагне знайти раціональність історичного аргументу на «межовій території» між абсолютною правдою реальності і поезією ірраціональності. Наратив, переконаний він, детермінує очевидність настільки, наскільки очевидність детермінує наратив. Виступаючи проти аргументації Р. Барта, С. Кохена, Ю. Кристєвої, Ж. Ліотара, Уайт проблематизує використання наративу в філософії, у зв'язку з його «дисінтелектуалізуючою» функцією. «Абсурд припускати, що оскільки історичний дискурс репрезентується методом наративу, наратив повинен бути міфологічним, казковим, нереалістичним в тому, що і як він говорить нам про світ» [2, с. 31]. Сьогоднішні ж типи анаративних історій, що випускаються літературою постмодерну, пропонують, переконаний Уайт, єдино вірну форму для адекватного відображення особливого сновидного типу подій, якими позначено наш час і який абсолютно відокремлює його від решти історії. Йдеться, отже, насамперед про конструктивність критичних процедур аналізу постструктуралістського і деконструктивістського філософсько-історичного дискурсу.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У світлі цієї вимоги ми визначаємо теорію філософії історії, пропановану Хайдемом Уайтом, як літературно-філологічну субсистему епістемологічної підсистеми філософії історії. Цю субсистему розвивають прихильники Уайта – філософи історії, реалізуючи її у деконструктивістських рефлексивних операціях. Першорядною ж заслугою Х. Уайта є те, що він пропонує нову методологію історичних досліджень, коли в ході дискурсу створюється адекватна мова для аналізу історичних феноменів.

Список використаних джерел

1. Мегилл А. Историческая эпистемология / перевод Кукарцева М., Катаева В., Тимонина В. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – 480 с.
2. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX века. – Екатеринбург: Издательство Уральского университета, 2002. – 528 с.
3. Філософія науки та інноваційного розвитку / Чекаль Л. А. (науковий редактор), Сторожук С. В., Горбатюк Т. В., Супрун А. Г., Сподін Л. А., Кульченко В. П., Гейко С. М., Савицька І. М.: В 2-х т. – К.: Міленіум, 2014. – Т.1.
4. White H. Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect. – The Johns Hopkins University Press, 1999.
5. White H. The Burden of History // History and Theory. – 1966. – Vol. V. См. также: Idem. Tropics of Discourse. – Baltimore, 1978. – P.27–50, 111.
6. White H. Tropics of Discourse. – Baltimore, 1978.
7. White H. Metahistory: The historical imagination in nineteenth-century Europe. – Baltimore; London: The Johns Hopkins university press, 1974.

References

1. Megill A. Istoricheskaja epistemologija / perevod Kukartcevoj M., Kataeva V., Timonina V. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2007. – 480 с.
2. White H. Metaistoria: Istoricheskoe voobrazenie v Evrope XIX veka. – Ekaterinburg: IzdatelstvoUralskogo universiteta, 2002. – 528 s.
3. Filosofija nauky ta innovatsijnogo rozvitku / Chekal L. (naukovij redactor), Storojuk S., Gorbajuk T., Suprun A., Spodin L., Kulenko V., Gejko S., Savitsrf I.: V 2-h t. – К.: Milenium, 2014. – Т.1.
4. White H. Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect. – The Johns Hopkins University Press, 1999.
5. White H. The Burden of History // History and Theory. – 1966. – Vol. V. Sm. takzhe: Idem. Tropics of Discourse. – Baltimore, 1978. – P.27–50, 111.
6. White H. Tropics of Discourse. – Baltimore, 1978.
7. White H. Metahistory: The historical imagination in nineteenth-century Europe. – Baltimore; London: The Johns Hopkins university press, 1974.

Kultenko V. P., PhD, Associate Professor of Philosophy at the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), kultenko@ukr.net

Kudin B. O., student of philosophy faculty of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), kultenko@ukr.net

Problems of research and understanding of the history in the H. White's philosophy

The article studies the concept study and understanding of history Hayden White, contemporary American philosopher of history. The merit of the latter was that it created topology conception of history, in which the main role not reflect the fact of the past, and their creation, through the use of creative imagination and rational historian metaphorical interpretation of history. Research philosophical heritage White enrich the national philosophy and historical science.

Keywords: History, philosophy, history, structuralism, topology theory, imagination.

Кульченко В. П., кандидат философских наук, доцент кафедры философии, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины (Украина, Киев), kultenko@ukr.net

Кудин Б. А., студент философского факультета, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), kultenko@ukr.net

Проблема изучения и понимания истории в философии Х. Уайта

Исследовано концепцию изучения и понимания истории Хайдена Уайта, современного американского философа истории. Заслугой последнего стало то, что он создал концепцию «эстетического историзма» – топологическую концепцию понимания истории, в которой главная роль отводится не отражению фактов прошлого, а созданию их, благодаря творческому использованию воображения историка и рационально-метафорическому толкованию истории. Исследование философского наследия Уайта обогащает отечественную философскую и историческую науку.

Ключевые слова: история, философия истории, структурализм, топологическая теория, воображение.

* * *

УДК 123.1

Павлова Т. С.,
доктор філософських наук, доцент, доцент
кафедри філософії, Дніпропетровський національний
університет ім. Олеся Гончара (Україна,
Дніпропетровськ), pavlova_tatyana@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКІ ПІДСТАВИ РОЗДІЛЕННЯ ПРАВА НА ВИДИ У КОНЦЕПЦІЇ Л. ПЕТРАЖИЦЬКОГО

Метою роботи є визначення суті права як феномену за Л. Петражицьким та виділення принципів, які лежать в основі поділу ним права на види і є характерними для його філософсько-психологічного підходу. До методів, що застосовувалися слід віднести перш за все метод критичної рефлексії, діалектику, феноменологічний метод, компаративний аналіз, герменевтичний метод. Наукова новизна роботи полягає у визначенні права виходячи з підходу Л. Петражицького не лише як психологічного феномену, а й феномену соціального буття, що є вираженням у об'єктивному світі шляхом власної об'єктивної до якої прасне як позитивне, так і інтуїтивне право. Саме ці два основні види права за Л. Петражицьким і виражають сутність самого поняття права, що включає в себе подвійну імперативно-атрибутивну природу, а також індивідуальну і соціальну правосвідомість. До висновків даної роботи можна віднести те, що філософсько-правове вчення Л. Петражицького, яке виходить з психологічних мотивів людської правової поведінки, значно розширює поняття права і правову сферу як таку. Право постає у нього не лише як державно-владні настанови підкріплені санкціями та обмежені державним регулюванням, а й як надзвичайно широке поле людського буття. І саме в такому широкому розумінні права є перспективи його подальшого аналізу. Розгляд видів права – позитивного і інтуїтивного, дають змогу пізнати сутність права за Л. Петражицьким, а виділення таких видів права як книжкове, експертне, програмне дозволяють осягнути широту правового поля, яку пропонує Л. Петражицький.

Ключові слова: право, види права, мораль, мотивація, правова емоція, обов'язок.

Наукові роздуми Л. Петражицького щодо права є на жаль не достатньо дослідженими, як і не набув широкого аналізу сам психологічний підхід до права. Можливо сьогодні, коли розповсюджені підходи вже не здатні відповісти на нові виклики часу і прийшов час звернутися до наукової спадщини Л. Петражицького, віднайти у ній філософські витоки правового мислення. Необхідно відзначити, що деякі спроби актуалізації психологічної школи права відбуваються сьогодні. Перевидаються наукові твори Л. Петражицького. В західноєвропейській та американській сучасній літературі робляться спроби аналізу психологічної складової права та філософсько-психологічних підходів щодо його вивчення, і перш за все це роботи авторів С. Якоб, Д. Диккера, Т. Хартшорн, А. Вуда, А. Мармора, Дж. Колеман, Е. Філіппадді та інших. С. П'яткіна присвятила свою монографію розгляду концепції Л. Петражицького у загалі філософсько-аналітичних тенденції формування філософсько-правових поглядів. Авторка докладно розглядає місце психологічного підходу у науці права та основні сучасні Л. Петражицькому напрями правових досліджень, але недостатньо уваги приділяється питанням поділу права на види та принципам за якими такий поділ відбувається. В. Ралько, О. Литвинов, В. Вишкварцев та ін. здійснюють аналітику започаткованих Л. Петражицьким нових вимірів права і розглядають можливі тенденції їх рецесії сьогодні. Але на жаль не набули свого належного дослідження питання як фундаментальних гносеологічних підстав психологічної школи права так і філософсько-правового значення принципів за якими здійснив поділ права Л. Петражицький.

Метою дослідження є визначення суті права як феномену за Л. Петражицьким та виділення принципів, що визначають поділ ним права на види і є характерними для його філософсько-психологічного підходу.

У визначенні правової сфери Л. Петражицьким є важлива особливість, що має вагоме значення у сенсі